

SVOBODNA SLOVENIJA

ESLOVENIA LIBRE

Glasi Slovencev v Argentini

Leto LXXVIII | 15. julija 2019 - Buenos Aires, Argentina | Št. 17

www.svobodnaslovenija.com.ar

Svobodna Slovenija

JUNIJ, MESEC SPOMINA | Spominske proslave v slovenskih domovih | Nedelja, 30. junija

Naš dom San Justo

V junijskih dneh leta 1945 je bilo napisano najstrahotnejše poglavje slovenske zgodovine. Zato je prav, da spomin ne utihne!

Pri sveti maši v sanhuški stolnici sv. Justa in Pastorja, ki jo je daroval prelat msgr. dr. Jure Rode, smo se spomnili in molili za vse žrtve vojne in komunistične revolucije na slovenskem. Med sv. daritvijo je pel Mešani pevski zbor San Justo pod vodstvom prof. Andrejke Selan Vombergar. Številni udeleženci smo se po končani sv. maši kot v spokojni procesiji pomikali proti Našem domu, kjer bi prisostvovali spominski akademiji.

Tam smo pred spomenikom pesniku-mučencu Francetu Balantiču, z msgr. Rodetom zmolili za slovenske mučence, ki so s svojim življenjem branili vero in domovino. V poklon in spomin vsem tem žrtvam nasilja brezbožnega komunizma, so preživeli domobranci položili venec rdečih nageljnov. V molitvi je dr. Jure Rode priporočil naše rajne -poznane in brezi-mnike- usmiljenemu in pravičnemu Bogu.

Akademija se je nadaljevala v glavni dvorani Našega doma, ko je navzoče pozdravila napovedovalka Tatjana Malovrh, preživele domobrance pa povabila v prvo vrsto. Tam so zasedli svoja častna mesta g. Jože Kržišnik, g. Stane Mustar, g. Tone Rovin in g. Francelj Uštar.

Sledil je slavnostni govor inž. Jožeta Žaklja, ki nam je v jedrnatih, jasnih in dojemljivih misli, opisal življenje v -nekoč idiličnem- rojstnem kraju Šentjošt, ki je hitro in nepričakovano zamenjal srečo za grozoto vojske in komunističnega nasilja. Spregovoril je o ustanovitvi Vaških straž, ki so prav v okolici njegovega rojstnega kraja zagledale luč 17. julija leta 1942. G. Žakelj je opisal težke, hude trenutke napada partizanske posadke v lastni hiši in kako je on, takrat 15 mesečni dojenček, rešil mater življenje v skoraj čudežnem dogodku. Na koncu je inž. Jože Žakelj še dodal: »Še enkrat poudarjam, da so bili domobranci prava narodna vojska, ki je branila vero, narodna izročila, krščansko kulturo, domačijo in pa seveda pred vsem, golo življenje. Vsi smo potomci teh junakov in jim dolgujemo čast in hvaležen spomin! Slava jim!«

Po teh presunljivih spominih, je zastor razgrnil mogočnega Kristusa, ki je z odprtimi rokami sprejemal žrtve iz brezna. Na odru se je najprej pojavila skupina mlajših fantov, priromale so žene in dekleta in potem še recitatorji - solisti.

V zamisli Mirjam Oblak in režiji Tonija Rovana smo prisluhnili deklamacijam.

Se spomniš brat ...? | Vanči Štrubelj
V vrtu · Lojze Grozde | Marjan Vombergar
Utrinek · Lojze Grozde | Niko Oblak

Slika Lučka Oblak Čop

Bolestni sonet · Lojze Grozde | Alex Puntar
Težak je križ · Lojze Grozde | Sebastjan Žgajnar
O, da bi mogel · Marjan Jakopič | Vanči Štrubelj
Daj mrtvim pokoj in živim mir! · Tone Kuntner | Ignacij Mehle in Nace Kržišnik
Ne pozabi ...! · Karel Mauser | Aleks Puntar

Akademijo je bogatilo petje Mešanega pevskega zbora San Justo, ki ga vodi prof. Andrejka Selan Vombergar; nastopili so s sledečimi skladbami:

»**Vsi so prihajali**« ženski zbor MPZSJ
»**Oblaki so rdeči**« - Janez Močnik, moški sekstet fantov iz San Justa
»**Slovenski domobran**« ter
»**Mi slovenski smo vojaki**« moški zbor MPZSJ ter fantovski sekstet
»**Gozdjič je že zelen**« MPZSJ

K globokemu podajanju teksta, ubranemu petju, domišljeni zasnovi in prepričljivi režiji se pridruži izvirna scena mojstra Toneta Oblaka ter priprava odrskega prostora Claudia Selana s sodelavci.

Kočevski Rog, Teharje, Hrastnik, Huda jama, Škofovi zavodi, škofjeloški gozdovi so kraji, ki bodo ostali za vedno zapisani v slovenskem spominu kot priče mučeniške smrti naših mož in fantov. Na tej strani morja pa smo in obstajamo že tretja in četrta generacija, ponosni potomci junaških Slovencev in Slovenk, ki bomo sveto skrbeli, da bo njih spomin ostal vedno živ. Naj bo sled vseh in vsake žrtve enkrat in za vedno tudi dobila svetlo mesto v slovenski javni zgodovini, zato bomo še naprej pričevali o naših junakih, ki so življenje darovali za svobodo, Boga, narod in dom.

Poroča gdč. Ivana Tekavec

Carapachay

V nedeljo, 30. junija, smo se v Carapachay-u zbrali v Domu, da obeležimo spomin na dogodke, ki so v XX. stoletju za vedno zaznamovali Slovenijo.

Med mašo, ki jo je, kot vsako nedeljo daroval dr. Jurij Rode, je bila vključena molitev in prošnja za večni pokoj vseh žrtv nasilja med drugo svetovno vojno, komunistično revolucijo in padlih v vojni za samostojnost.

Po maši pa smo se posebej poklonili vsem žrtvam komunistične revolucije v Sloveniji. Kulturni referent Damijan Ahlin si je zamislil in spisal »Slovesni Requiem«. V besedi, sliki in glasbi, žalna molitev duš, mož in žena,

»...ki vzpenjajo se k Gospodu
v imenu sprave,
milostno prosijo za odrešitev, za svobodo.
naj razlike in grehe odpusti,
če je le možno vsem za tiste dni,
da bi kamen se odvalil in ne presojeni bili...«
»...Večna jim slava
Mir, in sprava.«

Sodelovali so: solisti duše: Marjana Pirc Ahlin, Mikaela Resnik, Veri Žnidar Cuny, Helena Fink Žnidar, Maks Skarlovnik in Damijan Ahlin. Luč, zvok in video Tomaž Ahlin.

V drugem delu pa smo proslavili 28. obletnico samostojne Slovenije. V kratkem nagovoru nas je Damijan Ahlin opomnil: »... Po več kot 1160 letih, množičnih žrtv in z mnogo s sol-

zami prelitega ozemlja, smo Slovenci ponovno samostojni in neodvisni. Vztrajali smo kljub vsem okoliščinam, ne samo političnih ampak tudi socialno kulturnih napadov, Nemcev, Italijanov, Francozov, Madžarov in še drugih.

Nismo se dali, nismo se pustili. Pripadati Sloveniji in biti član slovenskega naroda, slovenske skupnosti ni enostavno, je čast in ponos vseh nas, katerim se po naših žilah pretaka slovenska kri in nas kliče v slovenstvo. Ni samo ohranjanje šeg in navad, jezika. Je tudi čutiti po slovensko, misliti po slovensko in živeti po slovensko kakor so tudi čutili, mislili in živeli naši predniki. In vse to je tudi danes potrebno. Zahvala torej NJIM vsem, z veliko začetnico, ki so dali »vse« za našo zemljo. Klic nam vsem, da z odgovornostjo in neomajnim delom nadaljujemo s tem našim poslanstvom z mislijo, z željo ter pametnim pogledom v bodočnost, naloga ki je potrebna, da bodo tudi bodoči rodovi sprejeli in spremljali dediščino kot tako in da se bo še vedno slišal vesel ponosni vzklik: SLOVENEK SEM!...«

Janez Žnidar

Slika Tone Belec

San Martin

„Usmiljeno sprejmi njihovo žrtve in razlij svojo milost nad ves slovenski narod“

Spomin na žrtve vojne in revolucije v Sloveniji smo pričeli s sveto mašo v kapeli Presvete Srca. Daroval jo je prelat dr. Jure Rode. Prosili smo tudi za zdravje našega dušnega pastirja, g. Igorja Groharja.

V Slovenskem domu je sledila spominska proslava. Namenjen prostor je bil primerno pripravljen. Na steni je visela slovenska zastava z domobranskim grbom, ki je bil okrašen s svežim zelenim vencem.

Sin Jure, hčerka Regina in vnuki bivšega domobranca Slavka Trudna, Blaž, Štefi, Dani in Tatjana so podajali misli o poslanstvu slovenskih vojakov v tistih časih. Slišali smo tudi pesnitev zdomskega pisatelja-domobranca Karla Mauserja, ki je v imenu "mrtvih" govoril "živim". Vmes je Moški pevski zbor, pod vodstvom prof. Lučke Marinček Kastelic, izvajal sledeče pesmi: Oblaki so rudeči, Naj čuje nas in Kočevski rog.

Nato je bivši domobranec položil slovenski šopek, vnukinji Tatjana in Ivanka pa prižgano svečo pred spominskim grbom. Skupaj smo zmolili prošnjo za proglašenje k blaženim 26 slovenskih žrtv komunističnega nasilja: trinajst duhovnikov, trije bogoslovci, ena redovnica in devet laikov.

Za konec smo pa zapeli pesem „Zdrava bodi moja lepa domovina...“

MZP

Slomškov dom

Nekje je napaka

Vsako leto se v mesecu juniju spominjamo naših domobrancev in vseh žrtv vojne in komunistične revolucije. Letos je bila spominska proslava v nedeljo, 30. junija. Ramoščani smo se zbrali v dvorani, kjer je naš dušni pastir g. Franci Cukjati daroval sveto mašo. Med mašo je bilo ljudsko petje, ki ga je vodila ga. Mirjam Klemenc Černe. Po maši smo ostali v dvorani, kjer smo sledili spominski proslavi.

V prvem delu je naš pevski zbor Ex Corde, pod vodstvom ge. Marte Selan Brula, zapel domoljubno pesem Miroslava Vilharja Lipa zelenela je. Irina Podržaj je prebrala besedilo Helene Jaklitsch, ki nas je popeljal v tiste gozdove, ki so bili priče trpljenja, bolečin in ponižanja. "Že sedem dolgih desetletij počivajo pod težo zemlje, ki so jo nanje vrgli bratje po rodu, tuji po misli". Groza je presunila tiste dni, ko je vlada ukazala, da ni prostora za drugačno misleče ljudi v naši ljubi Sloveniji.

Sledila je recitacija učencev Slomškove šole. Podali so nam pesem Umrli smo (avtor Branko Rozman). Za tem je pevski zbor zapel molitev Oče, združi nas (prirejena po Jn 17, 21; Ps 133, 1-3).

Branje Zofije Bokalič nam je razkrilo, da za domobrance ni bilo druge možnosti, ne izgovora ne izmikanja, češ, »saj se ne da nič spremeniti«, temveč so se odločili, da se bodo borili za svoj narod in svoj rod. Mladina je pod vodstvom Štefana Godca recitala pesem Bilanca (avtor Ivan Minatti). Majda Godec je natančno opisala, kdo so bili možje in fantje, ki so nam z daritvijo svoje krvi izprosili svobodno Slovenijo. Večina je živela vsakdanje življenje tistega časa, tako kot ga danes živi večina med nami.

Ramoški rojaki imajo tudi med sorodniki in znanci žrtve vojne in revolucije. Vsaka je bila imenovana, medtem ko so se na platnu vrstile njih slike ob čutečo zapeti pesmi Oče, dobri Oče (besedilo in glasba The monks of Weston Priory, B.Rus).

Za konec nas je Cintija Pregelj spomnila, da še vedno prihajamo na njihove grobove, na katerih ni nagrobnikov z imeni, saj jih tisti, ki so ukazali moriti, nočejo dati. Zaradi njihovega zgleda, danes nimamo pravice reči, nič se ne da. Njihov vzgled na naša pleča nalaga odgovornost, ki se ji nimamo pravice izmikati, ker so mučeniško darovali svoje življenje za Boga, za narod in za rod. Otroci so s prižganimi svečkami odšli na dvorišče in jih položili pred spominsko ploščo. Ob molitvi rožnega venca, ki jo je vodil Jože Oblak, so tudi ostali navzoči sledili otrokom in za konec skupaj zapeli domobranksko pesem Moja domovina.

Irena in Lojze Kočar

Slika Janko Koželnik

JUNIJ, MESEC SPOMINA | Spominske proslave v slovenskih domovih | Nedelja, 30. junija

VAŠKE STRAŽE IN DOMOBRANSTVO

Govor inž. Jožeta Žaklja na domobranski proslavi v Našem domu

Kot vsako leto v tem času, se tudi letos spominjamo vaških stražarjev in domobrancev.

Za pravilno razumevanje vaških straž in domobranstva, se moramo postaviti v takratne politične razmere v Sloveniji. Slovenija je bila zasedena od Nemcev, Italijanov in Madžarov. Vsak je imel zaseden svoj kos Slovenije. Nemci so zasedli Gorenjsko in Štajersko, Italijani Notranjsko in Dolenjsko, Madžari pa Prekmurje. Razmere v teh delih Slovenije so bile različne. V nemški okupirani coni se je začelo preseljevanje vplivnih ljudi, kot so duhovščina, intelektualci, nekateri politiki, itd. Selili so jih v južne dele tedanje Jugoslavije. Vedeti je treba, da so komunisti po navodilih Stalina sodelovali z Nemci pri preseljevanju. Sestavili so imenik ljudi, ki naj bi jih Nemci preselili. Kot primer naj navedem strica Jakoba Žaklja, ki so ga Nemci z vso družino iz Suhega Dola, v Šentjoštu, preselili v Srbijo. Italijani so pripeljali v Ljubljansko pokrajino veliko vojaško silo, razdeljeno v dve diviziji. Pozneje so dodali še skupino graničarjev in druge manjše enote. Razdelili so jih po vseh večjih krajih in kmetijah svojega zasedenega ozemlja, ki so ga priključili kraljevini Italiji, kot njen sestavni del. S tem so hoteli poudariti, da je zasedeno ozemlje nerazdružljivi del Italije.

Danes bi se rad omejil na dogodke v Šentjoštu, mojem rojstnem kraju. Hitler je že v prvih dneh okupacije postavil mejo med nemško in italijansko cono. Občina Šentjošt je pripadala italijanski coni, čisto na meji z nemško.

Ta politična situacija je zlasti koristila komunistom za organizacijo in izpeljavo revolucije. Saj je že Lenin učil, da je treba revolucijo izpeljati v vojnem času, ker so tedaj ljudje pretreseni, prestrašeni in ne stavijo pravega odpora revolucionarnemu rovarjenju. V tistih kritičnih dneh so partizani povzročali teror v okolici Šentjošta. V Horjulu, sosednji vasi, so ubili župana Bastiča in njegovo ženo, ne s strelom ampak s kolom, da ne bi klical pozornosti italijanske postojanke.

In tako so v Sloveniji, pred začetkom vaških straž, ubili okrog 1000 nedolžnih ljudi. S pretvezo, da se borijo proti Italijanom, so pobijali naše ljudi. Zaradi tega nasilja, so se naši možje in fantje zbrali in se organizirali v stražarje in ustanovili prvo Vaško Stražo v Sloveniji, 17. julija 1942. Bilo jih je okrog 30 do 40 domačinov, kmetov in fantov. Za obožitev so porabili orožje, ki so ga imeli skritega od propadle jugoslovanske vojske. Na zapadni strani Šentjoške fare je Jugoslovanska armada gradila obrambne naprave Rupnikova Linija. Ob propadu Jugoslavije in razpustu jugoslovanske armade, so vojaki pustili orožje kar tam na mestu. To orožje so potem pobrali partizani in nekaj tudi naši domači ljudje. Nekaj starega orožja so jim pa tudi dali Italijani, kot okupacijska sila. Nihče od njih ni bil vojak, bili so preprosti kmetje, kmečki sinovi, a so se hoteli braniti. Bastičev sin je rekel, potem ko so mu ubili očeta: »Jaz se bom branil«. Njihov namen je bil upreti se partizanskemu nasilju in ubraniti življenje domačih ljudi, kakor tudi njihovo imetje. Slovenska legija jim je poslala poveljnika Igorja – Franc Kompare. Nastanili so se v šoli in župnišču – farovžu –, ki je bil prazen, ker je župnik par dni prej umrl, in se za silo utrdili. Farovž je stara stavba z debelimi zidovi in majhnimi okni, prav

primerna za obrambo. Na okna so postavili zaboje z mivko in pustili odprtino, po kateri so lahko ven videli in tudi streljali. Municije so imeli relativno malo, zato jim je komandir dal ukaz, naj streljajo le po potrebi. Edino več-

je orožje je bil en mitraljez, ki ga je uporabljal Krvinetov Stanko, bivši jugoslovanski oficir. Komaj so se dobro utrdili, so partizani že izvedeli zanje in sklenili posadko izbrisati iz oblička zemlje. Partizanski Dolomitski odred je dobil ukaz naj jih napade in uniči. In res so se po enem tednu partizani pripravili in napadli postojanko. V zvezi s tem napadom pa se je zgodilo nekaj zanimivih dogodkov. 23. julija zvečer, dan pred napadom, so stražari dobili iz Rovt, vas oddaljena približno 10 kilometrov od nas, sporočilo, da bodo napadeni. To pa je bilo tako: domnevno je Rovtarski kaplan ali neki bogoslovec poslal v Šentjošt sporočilo po dveh malih otrokih, da naj bodo pripravljeni za možni napad. Rajni Tone Petkovšek, iz Rovt, je pripovedoval, da je izvedel od nekega partizana, da bo Šentjost napaden in to vest sporočil naprej. Rovtarski kaplan je poslal v Šentjošt dva otroka, 13 letno deklico in 9 letnega fantka, naj neseta na listek napisano sporočilo za komandirja Igorja. Ta dva otroka sta šla po poti proti Šentjoštu in sta zašla. Ker nista znala naprej, sta se vrnila nazaj v Rovte, kjer so jima bolj točno povedali za pravo pot. Pred tem pa je Igor dobil poziv, oziroma ukaz od poveljnika jugoslovanske vojske Lesjaka, naj pripelje v Rovte močno skupino stražarjev, za skupni nastop. In tako je res Igor odbral močno posadko in se z njo napolnil v Rovte. Ko so prišli dober kilometer od Šentjošta so na poti srečali dva mala otroka, ki sta rekla, da morata iti v Šentjošt za oddati važno sporočilo za poveljnika posadke. Ko so jima stražarji povedali, da je ta poveljnik tukaj med njimi, sta mu oddala zgoraj omenjeni listič o napadu. Ko je poveljnik Igor to vest prebral, je takoj ukazal povratek na postojanko. Vrnili so se in hitro utrdili postojanko, v kolikor se je v tem kratkem času dalo. In v napetosti čakali, kaj bo. In res, nekaj pred polnočjo, so zalajali psi okoliških hiš in kmalu je zaropotal napad. Partizani so iz vseh strani jurišali na postojanko. Vpili in obstreljevali farovž in šolo. Branitelji so jih z redkimi strelji odganjali, da niso mogli priti do župnišča ali šole. V zvoniku sta bila dva starejša možakarja brez orožja, da sta sporočila o stanju v okolici, kakor se je lahko v temi videlo. Ko sta splezala v zvonik, sta zaklenila cerkvena vrata od znotraj. Po prvih streljih, ko so krogle švigale na vse konce in kraje, sta se pa umaknila na kor za orgle, in tam pričakovala kaj bo. Partizani so med napadom zažgali mežnarijo. Mežnar (moj stric Tine Malavašič) je bil v posadki, v farovžu. Doma pa so bili žena Jelka in nekateri otroci sorodnikov in, ko so videli, da hiša gori, so pohiteli v cerkev. Ker so bila vrata zaklenjena, so se skrili v en kot v lopi in se tresli od groze. K sreči noben partizan ni pogledal v lopo, ker če bi, bi bilo po njih.

Ta bitka je trajala do petih zjutraj. Ko se je začelo daniti so partizani prenehali z napadom in se umaknili. Z vozovi so odpeljali ranjene in mrtve, po nekaterih virih, okrog 40; medtem ko med stražarji ni bil niti eden ranjen. Čudno

se zdi, da ko je napadalo 200 borcev in se branilo le 35 stražarjev, da je bil možen tak izid. V vsem razvoju dogodka se čuti Božja roka, tako pri oddaji sporočila kot v izidu napada. Med napadom, so partizani izropali Kmetijsko Zadružno in poslopje zažgali. Ko so se partizani vračali so spotoma izropali in požgali več hiš. Janko Maček, doma v Šentjoštu, veliko piše o teh dogodkih, kot tudi Janez Zdešar.

V naslednjih dneh so iz maščevanja zaradi neuspelega napada, požgali več hiš in pobili njihove prebivalce, tako pri Štefancu kot Cveku na Koglu, in prav tako pri Možinetu v Potoku, kjer so pobrali 8 ljudi, ki so delali na polju, jih odpeljali v svojo bazo in tam ustrelili. Povsod so ubili očeta in mater in pustili več kot 10 otrok sirot. Po nekaj letih pa so bili nekateri od teh sirot, moji sošolci v šoli v Šentjoštu.

Kakih 14 dni po napadu, je prišla partizanska posadka v sosednjo vas Butajnova. Tam so tisto noč ubili naša soseda Janeza Demšarja – po domače Jurija in mežnarja Janeza Trčka. Obadva so ubili v trenutku, ko sta jim odprla vrata hiše. Podobno so se tudi pojavili pri nas, pri Birtovcu. Obkolili hišo in z vso silo butali na vrata, da se je cela hiša tresla. Moj stari oče, Janez Malavašič je počasi odprl vrata in s petrolejko posvetil ven, da vidi kdo buta. Takoj, ko se je pojavil v vratih se je od zadaj, iz teme, slišal ukaz: »Ne streljat!«. Nato so zahtevali, naj pride Pepi Žakelj, moj ata. Stari oče je rekel, da ga ni doma. Ker niso dobili Pepeta, ki bi ga prav gotovo postrelili, kot ona dva soseda, so pa vdrli v hišo in jo izropali. Pobrali so živila: kruh, moko, slanino, zabelo, mast, suho meso, itd. V gornji hiši je bila moja mama z menoj v naročju. Takrat sem imel okrog 15 mesecev. Ko je potem komandir vprašal vojaka, zakaj je ni ustrelil, mu je rekel, ker je imela enega malega otroka. Tako sem jaz, kot otrok, rešil življenje svoje mame. Ko so partizani odšli in je postalo vse tiho, je mama počasi prilezla iz gornje hiše dol in ko jo je njen oče videl, je rekel: »sem mislil, da te bodo zaklali, ker so s sabo nesli več nožev«. K sreči so te nože uporabili, da so pobrali posušeno meso, ki je viselo pod stropom. Tako tisto noč, pri nas, ni bilo nobene žrtve. Hvala Bogu!

To so nekateri primeri tistega partizanskega nasilja, zaradi katerega so se naši ljudje organizirali v vaške straže in se jim uprli. Po zgledu vaške straže v Šentjoštu so se začele organizirati tudi vaške straže po drugih krajih. Čez čas pa so ti stražarji bili vključeni v domobransko vojsko, ki je bila leta 1943 ustanovljena v Ljubljani.

Domobranci so bili prava narodna vojska, ki se je zoperstavila komunistični revoluciji, branila krščansko kulturo in narodna izročila.

Ob koncu in po vrnitvi domobrancev iz Koroške v Slovenijo v roke komunistov – partizanov, ki so jih pobijali, izstopajo nekateri primeri domobrancev, ki so se rešili teh pobojev, da bi pričali o njih. Bog si je preskrbel priče, da ne bi dogodki ostali zakriti, ker veliko ljudi, ki so izvedeli za poboje, tega niso mogli verjeti. Na Koroškem se je govorilo, da domobranci pošiljajo v Slovenijo, kjer jih partizani pobijajo, in ne v Italijo, kot so jim obljubili Angleži. A ljudje tem novicam niso verjeli, ker so mislili da so le govorice, dokler se ni vrnil dr. Janez

Janež, ki je ušel izročitvi v Področci.

Osebnost sem poznal štiri rešence: Lojzeta Opeka, Toneta Petkovška, Milana Zajca in Pavla Žaklja.

Milana Zajca sem videl samo enkrat. Ko smo septembra 1956 prišli iz Slovenije in šli, tukaj v San Justo, obiskat šentjoščana Štefana Kavčiča, je on povabil k sebi tudi Milana Zajca, ki je živel v tem kraju. Ko je Milan izvedel, da smo pravkar prišli iz Slovenije in da o njem najbrž nič ne vemo, je dejal, da bo zaradi tega le povedal svojo zgodbo, ki je navadno ne pripoveduje, ker mu to pripovedovanje povzroča isto trpljenje, kot ga je v resnici preživel. On je ušel iz jame v Kočevskem Rogu. Po streljanju in padcu v jamo, na trupla mrtvih in napol živih soborcev, je ostal živ in se čez pet dni prikopal iz nje in se rešil.

Lojze Opeka. Živeli smo blizu skupaj, v Ramos Mejji. On, žena in otroci so hodili mimo naše hiše k nedeljski maši v Don Bosco, v zavod. Ko smo jih videli, smo se pozdravili in kaj govorili. Takrat nismo še nič vedeli o njegovi zgodbi: da je bil vrnjen, prišel v Teharje, od tam prepeljan na Hrastniški hrib, kjer so partizani streljali domobrance. Predno bi ga ustrelili, je skočil v stran, odrinil stražnika in se plazil po tleh, tako da so streljali leteli čez njega. Priplazil se je do grmovja in ušel.

Toneta Petkovška sem večkrat videl, ker je bil prijatelj mojega očeta in večkrat prišel k njemu na obisk. Ata mi je včasih pripovedoval njegovo težko zgodbo, da se je rešil pobojev iz Starega Hrastnika. Hrastniški hrib je postal blagoslovljena zemlja zaradi potoka krvi, ki je bila tam prelitna in zaradi tisočev mučenec, ki jih skriva v svojem osrčju.

Stric Pavel Žakelj je bil vrnjen, prišel na Škofjeloški grad skupaj s svojim bratom Stankom. Stankota so takoj iz gradu potegnili ven in odpeljali neznano kam in se ni nikdar več vrnil. Pavel pa je prišel do Škofjehovih zavodov v Šentvidu, kjer so tudi imeli zaprte domobrance. Ko je bil med drugimi trpinami natrpan v sobi, je prišel mimo partizan in ga spoznal: »A ti si pa Krvinetov! Malo počakaj, že pridem nazaj«. Stric Pavel je nosil brado in ga je partizan po njej spoznal, zato, ko je partizan odšel, se je Pavel takoj obril. Od tedaj naprej, je samo to premišljeval, kako bi ušel. Ponudila se mu je prilika, ko se je prerinil do okna in skozenj skočil na bližnje drevo in se po njem spustil do tal in se rešil. Po tem se je skrival po gozdovih in po nekaj dneh prišel do doma v Šentjošt. Bil je skoraj neprepoznaven: shujšan, umazan in raztrgan. Domači so ga nahranili in ga spravili v stik s skrivači. To so bili nekateri domobranci, ki niso šli z ostalimi na Koroško, temveč so ostali v domačem kraju, v pričakovanju zaveznikov in v upanju, da se bo srečno izteklo. Med njimi Pavletova brata Jokel in moj ata Pepi, Albert Malovrh, Stanko Guzelj in drugi. Tam so se skrivali do konca septembra 1945, ko jim narava ni več nudila kritja, listje je porumenelo in odpadlo in je bilo na tem, da zapade sneg. Odločili so se, da gredo čez mejo v Italijo. Šli so skozi Trnovski Gozd, prišli v Gorico in od tam naprej v begunska taborišča. In se pridružili beguncem, ki so že prej prišli iz Slovenije.

Še enkrat poudarjam, da so bili domobranci prava narodna vojska, ki je branila vero, narodna izročila, krščansko kulturo, domačijo in pa, seveda, predvsem golo življenje. Vsi smo potomci teh junakov in jim dolgujemo čast in hvaležen spomin!

Na spominski proslavi ob jami v Kočevskem Rogu leta 1993 je rešenelec France Dejak spregovoril mrtvim soborcem, domobrancem: »Molim za vas, v težavah in stiskah pa se zatekam k Vam in sem vselej uslišan«.

Posnemajmo ga in se jim priporočajmo tudi mi! Slava jim!

Spominska proslava v Našem domu

ODTISI

SLOVENSKI BEGUNCI V TABORIŠČIH V ITALIJI 1945-1949

Begunska taborišča, skozi katera so šli naši starši po končani drugi svetovni vojni, so bila po mnenju nekaterih kot štiridesetletna priprava Judov v obljubljeni deželo. V našem slučaju sicer priprava ni toliko trajala in niso iskali obljubljenega dežela, pač pa kraj, kjer lahko na novo zaživijo. In izkazalo se je, da je priprava v teh treh letih bila izčrpna, čeprav nič kaj lahka. Tudi judovsko potovanje skozi puščavo ni bilo lahko.

V pripovedovanju je življenje v taboriščih lahko izgledalo romantično, polno dogodivščin, v razvejanem prijetnem življenju. Vsaj tako smo na prvi pogled ocenili tisti, ki smo za življenje v taboriščih le slišali iz ust naših prednikov. V resnici kar hitro stopijo v prvo vrsto strahovi, skrbi in negotovosti, tudi lakota.

Po prihodu v nove kraje, nova okolja, kjer se je bilo treba hitro znajti, poiskati (in najti) streho, zaposlitev, je spomine na begunska leta

hitro prekrila tančica pozabe. Morda beseda pozaba ni prava, ker se je tudi v novih krajih pojavila potreba po skupnem slovenskem življenju. Kar se tega tiče, se je taboriščno življenje nadaljevalo v novem svetu, z večjim zagonom in možnostmi, ki so jih omogočale samostojno vodenje in ustaljenost.

Opisovanje begunskih razmer je kmalu zamrlo. Tudi za zgodovinsko razpravljanje ni bilo čutiti nujnosti; druge stvari so imele večjo važnost. Zato sta oživitve in raziskovanje takratnega eksodusa po taboriščih v Avstriji in Italiji prišli veliko desetletij kasneje. In lotili se je niso nekdanji taboriščniki ali njihovi nasledniki, ampak ljudje, ki so v tem videli ogromno bogastvo, ki ne bi smelo izginiti iz zgodovine. In so jo začeli raziskovati in popisovati.

Prvi korak je naredila Rafaelova družba, ki je najprej uredila negativne fotografije, posnetih v begunskih taboriščih v Avstriji. Potem je pripravila nešteto razstav izbranih fotografij. Tu se moram ugrizniti v jezik, ker je k velikemu uspehu teh razstav pripomogla ravno nekdanja »taboriščnica«, gospa Majda Starman, ki je skrbno preiskala fotografije in k obrazom napisala imena. In če se sama ni spomnila, je spraševala znanke in znanke po celem svetu, dokler ni dobila pravega podatka.

A moji starši so bili v taboriščih v Italiji. In o

teh ni bilo kaj dosti videti ali brati, kot le obrobne citate ali pavšalne ugotovitve. V čem so taborišča v Avstriji »več vredna« kot ona v Italiji? Zakaj ta razlika; danes je v modi (kul, bi rekli v Sloveniji) beseda – diskriminacija?

Nič takega; razlika je le v tem, da se nekdo posveti taki zadevi, kot sta se Rafaelova družba in ga. Starmanova. Da razišče zgodbo taborišč v Italiji se je odločila dr. Helena Jaklitsch, ki je po končanem študiju na Univerzi v Ljubljani napisala doktorsko tezo o šolstvu med slovenskimi begunci v taboriščih po drugi svetovni vojni. Pri nabiranju podatkov in materiala je prepotovala svet: viri v Sloveniji so skopi in pomanjkljivi, v begunstvu in izseljenstvu so bogatejši in te je izčrpno pregledala. Prvič pa so bili vključeni tudi arhivi UNRRA v ZDA (organizacija, ki je skrbela in upravljala begunska taborišča). V njih je našla med drugim ne samo poročila, ki so jih pošiljala slovenska vodstva taborišč, pač pa tudi poročila in mnenja komandantov taborišč.

Po doktoriranju ji je ostalo še marsikaj, česar ni mogla vključiti v disertacijo, zato je iz vsega sestavila novo knjigo z naslovom Slovenski begunci v taboriščih v Italiji 1945-1949. Knjiga je izšla v založbi Inštituta za novejšo zgodovino; podprla sta jo tudi Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije in

Knjižnica Dušana Černeteta v Trstu.

V Trstu so knjigo predstavili v ponedeljek, 10. junija v Peterlinovi dvorani, v sklopu ponedeljkovih kulturnih večerov, ki jih med delovnim letom pripravlja Društvo slovenskih izobražencev že vrsto let. Predstavitelj je vodil predsednik knjižnice Ivo Jevnikar, spregovorila sta pa dr. Aleš Gabrič, odgovorni urednik zbirke v Inštitutu za novejšo zgodovino ter avtorica knjige dr. Helena Jaklitsch. Pripovedovala sta o zanimivostih založbe, ki daje možnost objave raziskovalcem zgodovine in o nastajanju knjige, o izčrpnem nabiranju in pregledovanju virov. Seveda ni manjkalo pohvalnih izrazov nad organiziranim življenjem v taboriščih in o naporu ljudi, ki so skrbeli za skupno življenje, predvsem kar se tiče begunskega šolstva.

V knjigi je popisana pot beguncev po raznih taboriščih, o preseljevanju iz enega v drugega do končnega odhoda v izseljenstvo. Na koncu so objavljeni številni viri in literatura; prav tako je obširno kazalo imen, ki so objavljena na skoraj petsto straneh knjige. Kljub temu, da knjiga spada v dokumentarno, znanstveno zvrst, se prijetno bere ter osvetli in dopolni mnoge stvari, ki so nam jih pripovedovali naši starši o tem obdobju.

GB

5 NAŠI ŠPORTNIKI

Ludmila Bruno Bregar

Življenje na kolesih

Ima 16 let in je uspešna argentinska drsalka. Kotalke so postale pravi del njenih nog. Rojena je v družini Ricarda in Cilke Bregar. Hodila je v Balantičevo šolo v okraju San Justo in pripada Rast-i XLIX na SSTRMB.

→ Kako se je vzbudilo v tebi veselje do umetnostnega kotalkanja? Ali je v tvoji družini več športnikov?

Ljubezen do kotalkanja se je v meni rodila že pri dveh letih. Spominjam se, ko sem se prvič nadela kotalke, čeprav so mi bile malo prevelike, sem bila presrečna in se mi je kar samo smejala. Od takrat sem vzljubila ta šport za vedno.

V družini je več športnikov. Ko je bil mlad, je moj ata Ricardo igral pri argentinski odbojarski reprezentanci; moj brat Valentin, star 11 let je južnoameriški prvak v karateju; moja teta Lučka igra odbojko in je že več let trenerka neke ekipe v Barceloni, Španiji; tudi moja sestrična je drsalka. Potom nje sem se sama navdušila za ta šport, saj sem jo že od malega vedno hodila gledat na predstave.

→ Kakšni so tvoji redni treningi, kje treniraš? Treniram vsak dan, od ponedeljka do sobote. A trening ne poteka samo na kotalkah, deli se na različne dele: tehnični in umetniški del, kjer vadimo skoke in vrtljaje (2-3 ure na dan na kotalkah), psihološki del (eno uro na teden), kjer me pripravljajo, da bom čimbolj učinkovita, še posebno, ko sem pod pritiskom tekmovanj, ter trening fizične kondici-

je, kjer treniram mišiče, da bom utrjena in fleksibilna in da bom imela resistenco. Tudi k plavanju hodim dvakrat tedensko. Imela sem možnost izpopolnjevanja z italijanskimi profesorji, ki so prišli v Argentino. Imam pa željo, da bi vsaj parkrat lahko trenirala tudi z najboljšimi slovenskimi trenerji, ko bom potovala z Rast-jo.

→ Kakšna so tekmovanja pri umetnostnem kotalkanju? Kako se ta šport financira?

Imamo 7 tekmovanj na leto pri kotalkarski federaciji in ligi, poleg tega pa še nacionalne turnirje, ki se vršijo v provincah, pa tudi mednarodne turnirje (južnoameriški, panameriški ter svetovni).

Ker ta šport v Argentini ni zadosti poznan, na žalost ne prejema nobene finančne podpore. Za turnirje je pa potrebno veliko in daleč po-

tovat, kar je zelo drago za športnike.

→ Kako ti je šlo v teh letih kotalkanja, kakšne dosežke si imela?

Do sedaj sem bila že na petih nacionalnih turnirjih, in sicer v San Luisu, Rio Negro in Santa Fe. Pri vseh teh sem dosegla prvo mesto ali pa vsaj podij (to je, med tremi prvimi). To me navdušuje, da z vnemo treniram še naprej in se izpopolnujem kor športnica.

→ Ali si imela pri drsanju veliko padcev ali hudih udarcev?

Pri kotalkanju je velika možnost za udarce in padce in to povzroča boleče poškodbe. A z dobrim treningom se lahko veliko od teh prepreči. Doživela sem že zvijete v kolenu in v gležnju, a hvala Bogu, sem se s pomočjo kineziologov dobro pozdravila.

→ Te dosežki so brez dvoma sad truda, discipline in odtrganja kakšnim drugim stvarjem, ki jih mnogo mladih redno uživa. Kaj lahko ti poveš o tem?

Ni lahko imeti čas za vse in biti prisoten povsod, a moja družina veliko pomaga, da mi je to lažje. Če se dobro organiziraš in imaš voljo, se lahko vse doseže. Vedno so pa žrtve, a ko vidiš rezultate začutiš, da je ves trud imel smisel. Tudi pri Federaciji mi pomagajo s tem, da mi organizirajo urnike in dan kompetence vedoč, da ob sobotah popoldan hodim na Srednješolski tečaj.

→ Kako lahko športne urnike usklajaš z vsem dejavnostim, ki jih imate pri slovenski mladini ali na slovenskem srednješolskem tečaju?

Prijatelji in tisti, ki me poznajo, znajo razumeti moje odločitve, da včasih ne grem na kakšno praznovanje, fešto, ali pa da moram zgodaj oditi, ko drugi dan zjutraj tekmujem. Velikokrat se prijatelji meni prilagodijo, ko se družijo, da sem lahko prisotna.

→ Ali lahko poveš tudi kakšno zanimivo anekdoto ali doživetje v teh letih kotalkanja?

Lep spomin imam na doživetje v San Luisu, na nacionalnem turnirju, ko sem imela 13 let. Moj trener ni mogel potovati zaradi finančnih razlogov, zato sem se predstavila z drugo trenerko buenosaireske reprezentance. Dobila sem prvo mesto in postala nacionalna prvakinja v moji kategoriji. To je bilo nekaj izrednega zame, posebno zato, ker se v tisti dobi nisem marala predstavljati na kompetence, jih nisem mogla uživati. Zato sem začela intenzivno terapijo z psihologinjo. In tisti nacionalni turnir je bil ta prvi, na katerega sem končno sprejela iti. Tako dobri rezultat z učinkovito koreografijo, me je navdušil, da sem potem na-

daljevala kariero kot drsalka.

→ Kaj je najlepše, kar ti je ta šport podelil? Kaj te je tudi naučil, poleg športa?

Ta šport me je naučil vztrajnosti, predanosti in prijateljstva, čeprav je to individualna dejavnost. Čutim veliko občudovanje do tistih malih deklic in fantkov, ki sanjajo, da bi kdaj prišli daleč v tem športu. Njihova spodbuda, kakor tudi moja družina, mi dajejo vedno moč, da grem dan za dnem naprej, še posebno takrat, ko sem malo obupana.

→ Katere cilje imaš za naprej pri kotalkanju? Ali si že pomislila, kateri poklic bi izbrala?

Moj naslednji cilj je Južnoameriški turnir leta 2020, na katerega se zelo močno pripravljam, ker je res težka kompetenca in to zahteva veliko truda. Moje sanje so pa priti na Svetovni turnir 2021, ki se bo vršil v Argentini. To bi bili zame dve veliki zadovoljstvi: uvrstiti se na ta turnir in tekmovati "doma", da bi me lahko prišli gledati moji domači in prijatelji.

Sanjam tudi, da bi se učila Medicino, in da bi druge učila kotalkanje, da bi veliko več ljudi prišlo do tega športa.

→ Kaj bi svetovala mladim športnikom, ki danes sanjajo, da bi šli po tvoji poti?

Svetovala bi jim, naj nikdar ne obupajo, naj grejo naprej, tudi če se jim predstavijo ovire in neprijetnosti, ker ni večjega zadovoljstva kot videti, da se je splašalo, ker ni najbolj pomembno mesto, ki ga dosežeš ampak to, da od sebe daš največ in pri tem tudi uživaš.

Čeprav ima Ludmila izreden talent kot drsalka, to nikakor ni zadosti. Najboljši športniki so brez dvoma tisti, ki največ trenirajo. Disciplina in trud sta njeno največje orodje, s katerim ne dvomimo, da bo prišla še višje.

Ludmila, čestitamo ti za vse to in ti želimo, da bi se ti vse sanje uresničile!

-sonia

KOLENDAR

21. julija Prijateljski asado v San Justu

26. julija do 28. julija
Duhovne vaje za moške in žene

4. avgusta
Mladinski dan v San Martinu

10. avgusta
Festival folklorne skupine MLADIKA

Dan dobrote

Zveza slovenskih mater in žena

Vsem rojakom in prijateljem se zahvaljujemo za darove ob Dnevu dobrote. Kot vedno ste ponovno dokazali da je med nami še živa ista zavest dobrote in solidarnosti do potrebnega rojaka. Vsem pa naj Bog stotero povrne vaš dar.

Carapachay	\$ 6.000.-
Lanus	\$ 4.860.- in us\$ 5.-
Moron	\$ 5.675.-
Ramos Mejía	\$ 10.820.-
San Justo	\$ 17.500.-
San Martín	\$ 14.025.- in us\$ 200.-
N.N. Ramos Mejía	\$ 10.000.-

“ ZA RAZMISLEK IN NASMEH ”

“En dober pregovor na dan, prežene slabo voljo stran”

ARHITEKTI

V Argentini vsakega 1. julija praznujemo “dan arhitektov”. Argentina ima kar nekaj svetovno znanih arhitektov: Cesar Pelli, Clorindo Testa, Mario Roberto Alvarez, Amancio Williams, Alejandro Bustillo. Tudi Slovenci smo lahko ponosni na svoje: Viktor Sulčič, Maks Fabiani, Jože Plečnik.

Na njihov dan pogledimo, kaj so sami mislili o arhitektih in arhitekturi:

• Arhitektura bo v določenem pogledu vedno sakralna, pa najsi potem že gre za cerkev ali za dom aristokrata.

(Jože Plečnik, slovenski arhitekt)

• Prepričan sem, da je stopnja negotovosti zdrava. Ko se počutiš preveč dobro s samim seboj, bodi previden, v težavah si!

(Frank Gehry, kanadski arhitekt)

• Lepota se konča s smrtjo,

vendar je v umetnosti nesmrtna.

(Leonardo da Vinci, italijanski izumitelj, slikar, kipar in arhitekt)

• Človek gradi z glavo, ne z rokami.

(Michelangelo Buonarroti, italijanski arhitekt, slikar in kipar)

• Če hočemo razumeti narod potom umetnosti, pogledimo njegovo arhitekturo in glasbo.

(Oscar Wilde, irski pisatelj in dramatik)

• Arhitektura je dosežek resnice.
(Louis I. Kahn, ameriški arhitekt)

• Arhitekt je nosilec sanj.
(Alvaro Siza, portugalski arhitekt)

• Ponos tistih, ki ne znajo graditi, je podirati.
(Alexandre Dumas, francoski pisatelj)

• Kup kamenja preneha biti kup kamenja, ko arhitekt v njem vidi podobo katedrale.
(Antoine de Saint-Exupery, francoski pisatelj)

• Arhitektura mora biti izraz našega časa in ne kopija preteklih kultur.
(Le Corbusier, švicarsko-francoski arhitekt)

• Arhitektura niso štiri stene in streha, ampak prostor in duh, ki se ustvarja v njihovi notranjosti.
(Walter Gropius, nemško-ameriški arhitekt in pedagog)

• Tako daleč sem še od arhitekture in vendar me čedalje bolj vleče k njej.
(Jože Plečnik)

Izbral Jože Jan

ZADETKI

Sonia & Jernej

Morda še ne veste da...

...je reprezentanca odbojke »Metropolitana« (ki predstavlja Mesto CABA in veliki Buenos Aires) osvojila prvo mesto na Nacionalnem tekmovalstvu, ki se je odigralo od 6. do 9. junija v mestu Rosario, v sosednji provinci Santa Fe. Na turnirju se je pomerilo 16 reprezentanc različnih provinc Argentine v kategoriji mladih pod 17 let. Za Metropolitansko ekipo je letos –že tretjič zaporedoma– igral Martin Hribar.

...so v soboto, 8. junija, Jožetu Žurgi, poročenim z Marijo Klemen, pionirju deskanja na vodi (surf), izkazali spoštovanje v njegovem slovenskem rodnem kraju, pri Studencu, na Blokah, kjer so ga označili kot »največjega ambasadorja Blok na svetu«. Pri 74 letih in ob 50 letih deskanja so ga pozdravili sovaščani, prijatelji ter sošolci, in pa župan, Jože Doles. Žurga, izredno navdušen smučar, je pri 17 letih odšel iz Slovenije in prišel v Argentino, kjer si je življenje ustanovil v obalnem mestu Miramar. Tukaj je pa zamenjal smuči za desko na vodi. Ustvaril si je prvo desko »na pamet« po vzoru bloških smuči in tako postal pionir in zelo priznan v tej stroki. Slovenski vaščani, ki so tudi izredno ponosni nanj, so v vasi uredili športno igrišče in brunarice in tam postavili stekleno vitrino z repliko njegovih prvih desk iz leta 1965, pa tudi nekaj slik ter informacije o Jožetovem življenju.

...se naš ramoški prijatelj, Simon Javoršek, ki se je leta 2014 preselil v Polhov Gradec, v Slovenijo, tam še naprej posveča izpopolnjevanju v tenisu. Vse kaže, da je dober v tej stroki, saj se je zadnjega aprila, na turnirju Teniš Slovenija v Ptuj, izkazal ter prišel na polfinale v njegovi kategoriji 16 let.

NAŠ DOM SAN JUSTO
Vas prisrčno vabi na

PRIJATELJSKO KOSILO

Za misijon Petra Opeke

V NEDELJO 21. JULIJA
OB 13. URI.

ČISTI DOBIČEK
JE NAMENJEN MISIJONU
NA MADAGASKARJU

Prijave za kosilo:
ANDREJ MEHLE • 11-2289-6292
DANI ZUPANC • 11-4526-9535

Svobodno Slovenijo podpirajo

KOPAC S.A.
Fábrica de tubos y envases de cartón

Antonio Podržaj e Hijos S.R.L.

Grupo HZ

briganti
PREMIUM LEATHER SHOES

GOLOMAX
SUPERMAYORISTA DE OFERTAS

CKC
LABORATORIOS CKC
ARGENTINA S.A.

CA
CONSULTORES
ASOCIADOS

OBLAK
ABERTURAS

SVOBODNO SLOVENIJO SOFINANCIRA URAD VLADE RS ZA SLOVENCE V ZAMEJSTVU IN PO SVETU.

SVOBODNA SLOVENIJA | Glasilo Slovencev v Argentini
Ustanovitelj Miloš Stare
Lastnik društvo Zedinjena Slovenija
Predsednik Jure Komar

Uredniški odbor
Mariana Poznič, Cecilija Urbančič, Lucijana Hribar,
Sonja Tomazin, Jože Jan, Jože Lenarčič, Miloš Mavrič,
Marko Vombergar in Tomaž Žužek.

SVOBODNA SLOVENIJA / ESLOVENIA LIBRE
Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires - Argentina
email svobodna.ba@gmail.com
www.svobodnaslovenija.com.ar

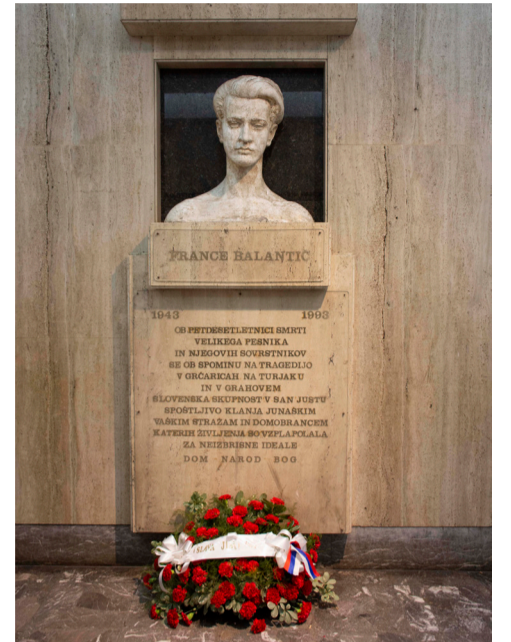
Priloga s slikami

JUNIJ, MESEC SPOMINA | Spominske proslave v slovenskih domovih

Hladnikov dom

Naš dom San Justo

Slika Lučka Oblak Čop

San Martin

Slika Tone Belec

Slomškovo dom

Slika Janko Koželnik

Priloga s slikami

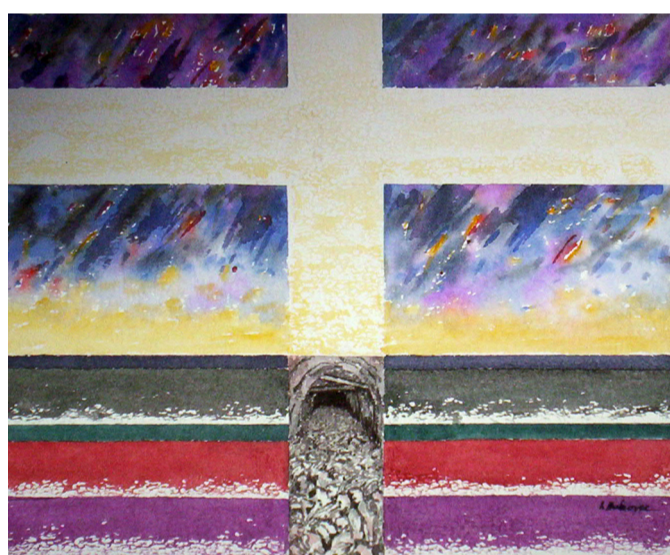
JUNIJ, MESEC SPOMINA

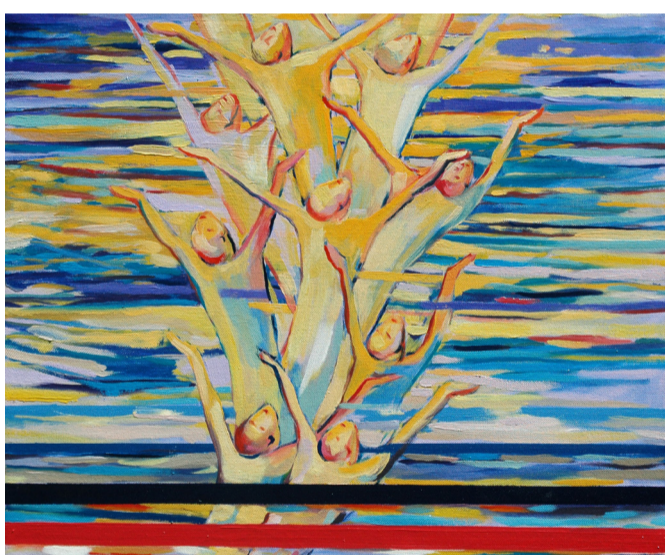
Resnica osvobaja in odrešuje

“Usmili se nas”

“Resnica... Barbara rov”

“Odrešeni”

Ivan Bukovec

“Resnica prihaja na dan”

ODTISI
SLOVENSKI BEGUNCI
V TABORIŠČIH V ITALIJI
1945-1949

